

Delictes relatius a la propietat intel·lectual i industrial

José Manuel Valle Muñiz

P04/03057/01842

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. Els delictes relatius a la propietat intel·lectual	7
1.1. La supranacionalitat de la propietat intel·lectual i de les infraccions	7
1.2. La figura del delicte: l'article 270 CP.....	8
1.2.1. L'objecte de l'acció i de la protecció: l'obra literària, artística o científica	9
1.2.2. La conducta típica	10
1.2.3. Tipus subjectiu i autoria	12
1.2.4. Tipus qualificats, conseqüències accessòries i responsabilitat civil.....	13
2. Els delictes relatius a la propietat industrial	15
2.1. La protecció penal dels drets sobre invencions i innovacions tecnològiques.....	16
2.1.1. La protecció penal de les patents i els models d'utilitat	17
2.1.2. Els models o dibuixos industrials i artístics i les topografies de productes semiconductors com a objectes de la protecció penal	18
2.2. La protecció penal de la marca i el nom comercial	19
2.2.1. Els pressupòsits de la tipicitat	21
2.2.2. Les conductes típiques.....	21
2.3. La protecció penal del material vegetal de reproducció	22
2.4. La protecció penal de les denominacions d'origen i les indicacions geogràfiques	22
2.5. El tipus qualificat i les conseqüències accessòries.....	24
2.6. La protecció penal de les patents secretes	24
2.6.1. La conducta típica	25
2.6.2. Les hipòtesis concursals.....	25
2.7. Condicional de perseguibilitat.....	26
Resum	27
Exercicis d'autoavaluació	29
Solucionari	30
Glossari	30
Bibliografia	31

Introducció

Aquest mòdul didàctic es dedica a l'estudi de dos grups de supòsits il·lícits:

a) El delictes contra la propietat intel·lectual.

b) El delictes contra la propietat industrial.

En tots dos grups es poden trobar alguns valors de signe patrimonial i individual propis dels delictes patrimonials, tot i que tenen un component econòmic més accentuat que no pas els delictes d'apoderament fraudulent o les insolvències ja estudiats.

Sobre els delictes d'apoderament fraudulent o les insolvències vegeu el mòdul didàctic "Defraudacions i insolvències punibles" d'aquesta mateixa assignatura.

La Llei 22/1987, d'11 de novembre, va constituir una fita fonamental en la tutela de la propietat intel·lectual en el dret espanyol. Aquesta Llei va introduir en el Codi penal, en substitució de la lacònica frase buida de descripcions que fins aleshores l'havia caracteritzat, una configuració expressa de delictes, amb les seves accions, objectes i qualificacions, que, amb algunes variacions, ha arribat fins al CP de 1995.

Al glossari trobareu el contingut de totes les abreviacions i sigles d'aquest mòdul didàctic.

El dret anterior es caracteritzava per un lliurament total a la tècnica de llei penal en blanc, i, a més, per un excés de patrimonialització en detriment d'aspectes no econòmics del bé jurídic protegit (elements espirituals).

En els delictes contra la propietat industrial, el Codi penal també ha abandonat la mala tècnica utilitzada en la seva tipificació. El text punitiu abandona la remissió *in totum* a la normativa administrativa a fi de caracteritzar l'acció típica, tot i que en establir els paràmetres de la responsabilitat penal continua encara massa aferrat a la definició dels supòsits il·lícits administratius.

El concepte de propietat industrial abasta:

- D'una banda, algunes creacions intel·lectuals amb projecció industrial.
- De l'altra, els anomenats *signes distintius* de l'empresari, de l'empresa, de l'establiment i dels productes i serveis que siguin objecte de l'activitat empresarial.

Es configura així el caràcter dinàmic dels drets de propietat industrial, que es vinculen clarament a la necessària regulació i tutela de l'exercici de l'activitat empresarial. Perquè, efectivament, no és possible separar la tutela jurídica dels drets de propietat industrial de l'escenari més ampli de l'ordenació de la lliure competència, de la protecció dels drets dels consumidors i els usuaris i, en fi, de l'interès general en el funcionament correcte del mercat.

Objectius

En aquest mòdul didàctic hi ha els continguts i les eines procedimentals indispensables perquè l'estudiant assoleixi els objectius següents:

- 1.** Estudiar la regulació dels delictes contra la propietat intel·lectual en el Codi penal de 1995.
- 2.** Estudiar la regulació dels delictes contra la propietat industrial en el Codi penal de 1995.
- 3.** Assumir les diferències de regulació entre el Codi penal de 1973 i el de 1995.
- 4.** Operar amb la vinculació estreta que hi ha entre la regulació penal d'aquests delictes i les diferents regulacions sobre aquests àmbits de la propietat recollides en lleis no penals.
- 5.** Familiaritzar-se amb els conceptes normatius introduïts en els tipus penals.

1. Els delictes relatius a la propietat intel·lectual

La tutela de la propietat intel·lectual en el dret penal espanyol, tradicionalment rònega i vinculada a les estafes, va tenir una fita fonamental amb la Llei 22/87, d'11 de novembre, que va introduir en el Codi penal, en lloc de la lacònica frase buida de descripcions que fins llavors l'havia caracteritzat, una configuració expressa de delictes, amb les seves accions, objectes, qualificacions, que, amb algunes variacions, ha arribat fins al CP de 1995. La Llei orgànica 15/2003 ha configurat de nou i ampliat aquests delictes, si bé alguns temes continuen plantejant-se amb els mateixos perfils.

El dret anterior es caracteritzava per un abús de la tècnica de llei penal en blanc i, a més, un excés de patrimonialització, en detriment d'aspectes no econòmics del bé jurídic protegit (elements espirituals). Això es va superar, però en l'actualitat s'obriran nous problemes d'integració de dret no penal, amb la dificultat afegida que es tractarà del dret intern d'altres Estats. Amb la nova descripció legal, si l'importador ha pagat aquests drets en un altre estat s'ha de considerar que ha complert els seus deures.

Un problema crucial en aquests delictes ha girat sempre entorn de la necessitat que es presenti ànim de lucre perquè es pugui produir el delicte. El legislador de 1995 va seguir una línia intermèdia: el delicte s'ha de cometre amb **ànim de lucre**, però no és imprescindible que es produeixi un resultat perjudicial per a una altra persona. D'aquesta manera té una mica de sentit la inclusió d'aquest delicte en el títol dedicat als delictes contra el patrimoni i l'ordre econòmic que deixa un camp propi i separat a la legislació no penal sobre propietat intel·lectual, en la qual tenen cabuda accions alienes al lucre però contràries a aquests drets, que detenen diferents persones, ja que la peculiar naturalesa dels drets relatius a la propietat intel·lectual permet que sobre un mateix objecte (llibre, partitura, escultura, programa d'ordinador, etc.) es puguin presentar interessos que de vegades poden arribar a ser contraposats.

1.1. La supranacionalitat de la propietat intel·lectual i de les infraccions

En el camp de la propietat intel·lectual es donen dos fenòmens importants.

- L'un és la internacionalitat de la protecció i l'existència d'organitzacions internacionals que s'hi dediquen. Cal recordar que en el marc de la Unió Europea es reconeix com a principi integrador que la tutela de drets practica-da per un país per a les obres produïdes en aquest país ha de ser respectada pels altres Estats als quals l'obra pugui arribar.

L'organització...

... internacional més important que es dedica a la protecció de la propietat és l'Organització Mundial de la Propietat Intel·lectual (OMPI).

- L'altre és l'existència d'organitzacions dedicades específicament, i amb la seva pròpia personalitat, a vetllar pels drets de la propietat intel·lectual (a Espanya, la SGAE), que de vegades plantegen problemes de legitimació per a actuar en el procés penal, ja que no substitueixen plenament l'autor en l'exercici d'acions penals.

1.2. La figura de delictes: l'article 270 CP

Segons l'article 270 CP:

"1. Será castigado con la pena de prisión de seis meses a dos años o de multa de doce a veinticuatro meses quien, con ánimo de lucro y en perjuicio de tercero, reproduzca, plagie, distribuya o comunique públicamente, en todo o en parte, una obra literaria, artística o científica, o su transformación, interpretación o ejecución artística fijada en cualquier tipo de soporte o comunicada a través de cualquier medio, sin la autorización de los titulares de los correspondientes derechos de propiedad intelectual o de sus cesionarios.

2. La misma pena se impondrá a quien intencionadamente exporte o almacene ejemplares de las obras, producciones o ejecuciones a que se refiere el apartado anterior sin la referida autorización. Igualmente incurrirán en la misma pena los que importen intencionadamente estos productos sin dicha autorización, tanto si éstos tienen un origen lícito como ilícito en su país de procedencia; no obstante, la importación de los referidos productos de un Estado perteneciente a la Unión Europea no será punible cuando aquellos se hayan adquirido directamente del titular de los derechos en dicho Estado, o con su consentimiento.

Será castigada también con la misma pena la fabricación, puesta en circulación y tenencia de cualquier medio específicamente destinada a facilitar la supresión no autorizada o la neutralización de cualquier dispositivo técnico que se haya utilizado para proteger programas de ordenador."

La reforma de 2003 té una explicació, per una part, i un condicionament i límit, per una altra:

- Pel que fa a la raó determinant d'aquesta referència a "los que importen intencionadamente estos productos sin dicha autorización, tanto si éstos tienen un origen lícito como ilícito en su país de procedencia", el Codi penal vol tancar el pas a la possible invocació d'un error de prohibició escudat en el fet (possiblement cert) que la producció d'objectes que violen els drets de propietat intel·lectual, i també industrial, pot no ser il·legal o fins i tot estar tolerada en alguns països. Succeeix així, per exemple, amb les còpies "pirata" de música. La creença que aquesta legalitat originària és transportable a Espanya és precisament el que es vol evitar i excloure de qualsevol al·legat defensiu. No es pot dir que això sigui una falta de respecte al dret intern d'altres estats en tant que aquesta classe d'activitats violen els convenis mundials de tutela de la propietat intel·lectual.
- Pel que fa a la limitació que aquesta declaració "d'irrellevància" de la legalitat d'origen ha de complir n'hi ha prou de recordar que els principis de lliure circulació de mercaderies al territori de la Unió Europea faria del tot incompatible amb el dret comunitari la pretensió d'un estat d'exigir una repetició de la legalització d'una obra i de la liquidació de drets a societats de gestió (en el nostre cas, la Societat General d'Autors) quan això ja ha estat complert davant de l'administració o les societats de gestió de qualsevol altre estat membre.

1.2.1. L'objecte de l'acció i de la protecció: l'obra literària, artística o científica

L'interpret de la llei penal no pot ampliar els conceptes fixats per la Llei de propietat intel·lectual, però això no s'ha de confondre amb el fet que la mateixa LPI ofereixi un catàleg ampli però no tancat. Per tant, en el tipus penal caldrà donar cabuda a tot el que "poguéss tenir-la en la LPI", cosa que equival a utilitzar tant el que legalment està catalogat com el que és catalogable. En vista d'això s'han de fixar uns criteris per a decidir el que s'ha d'entendre per obra artística, literària o científica. Aquests criteris descansen en les següents idees:

1) La creació espiritual com a fonament

La propietat intel·lectual versa sobre creacions de l'esperit, sense que això representi negar un component intel·lectual a les creacions objecte de la propietat industrial. La diferència s'ha de buscar en la manera de desenvolupar-se o d'aplicar-se aquest impuls creador i en la finalitat que persegueix. Una i una altra ostenten la nota d'originalitat, i mai no poden ser usos de la personalitat de cap altre. És a més necessari que la creació sigui materialitzada en una cosa física i perceptible.

2) Creació i propietat industrial

En la propietat industrial l'originalitat i personalitat de la creació se sotmet a la finalitat de proporcionar un servei o utilitat, que al seu torn complirà l'objecte concebut, objecte que podrà ser produït a gran escala per d'altres, o dit vulgarment, projecta el que d'altres poden fer, la qual cosa és inimaginable en la creació intel·lectual o artística.

Hi ha una zona dubtosa: la de les anomenades *obres científiques*, que estan freqüentment a cavall de la propietat intel·lectual i de la propietat industrial. La seva pertinença a l'àmbit de la propietat intel·lectual s'ha de limitar a les obres literàries de caràcter científic en sentit ampli (escrits tècnics de qualsevol índole), sempre que conservin les dades d'originalitat i personalitat. Pel que fa als invents o descobriments, per la seva pròpia naturalesa, estan acostats a un desenvolupament i aplicació que necessàriament els portarà al món de la legislació sobre patents o marques, i, per tant, al de la propietat industrial. Hi ha objectes "problemàtics", per culpa del legislador espanyol.

3) L'obra literària i l'obra artística

Es pot entendre per *obra literària* aquella que tenint com a suport un escrit tingui també capacitat estètica, per a poder ser tinguda com a art. L'obra artística és més difícil de definir, les dificultats són més grans, començant per l'*amplitud* del suport. Les lleis no s'aturen a definir què és una obra d'art. El catàleg tradicional de les arts (música, escultura, pintura, literatura, arquitectura, teatre i cinema) és útil, si s'empra amb prudència.

No hi ha un catàleg tancat, un concepte rotund del que s'ha d'entendre per obra literària, artística o científica.

Exemple d'objectes "problemàtics"

Els programes d'ordinador, que per decisió legal corresponen a l'àmbit de la propietat intel·lectual (art. 10 LPI), malgrat que s'hi compleixen les condicions per considerar-los objectes de propietat industrial.

4) Altres objectes de tutela

- *La protecció penal arriba a la transformació, interpretació o execució d'aquestes.* Els transformants, intèrprets o executants no tenen titularitat sobre la propietat intel·lectual, ja que aquesta, per definició, pertany a un altre, al marge que el dret d'aquest altre vigeixi o hagi prescrit (*cf.* títol III LPI). Són només titulars de drets connexos, la legitimitat dels quals va ser reconeguda en la Convenció de Roma de 1961.
- *Subjectes protegits. El subjecte passiu i la relació titular/cessionari:* quan l'intèrpret es pregunta per qui són llavors els subjectes protegits per la llei penal, ha de recordar, una vegada més, la distinció entre víctima i perjudicat. El plagi d'una novel·la, per exemple, té com a víctima immediata el seu autor / subjecte passiu; però en la condició de perjudicat entra també l'editor, que per tant haurà de participar en el procés exercint la corresponent acció civil, llevat que l'autor li hagués fet cessió dels drets en exclusiva*, en aquest cas el cessionari també pot exercitar l'acció penal.

* Article 48 LPI.

5) La protecció especial dels programes d'ordinador

L'últim paràgraf de l'article 270 CP es destina a una específica protecció dels programes d'ordinador, plasmada en la incriminació d'aquelles conductes que es dediquin a inutilitzar o neutralitzar els mitjans de protecció dels programes d'ordinador. La incorporació d'aquest precepte al dret penal espanyol és conseqüència de la incorporació citada per llei, de la Directiva 91/250/CEE, de 143-91.

La supressió no autoritzada d'una barrera que protegeixi programes o dades d'un ordinador és una conducta que serà castigada.

1.2.2. La conducta típica

1) Reproducció d'obres

La reproducció d'obres consisteix en la realització d'un o més exemplars d'una obra (còpies) o d'una part substancial d'aquesta, en qualsevol forma material, amb inclusió de l'enregistrament sonor i visual*. El dret de reproducció és un dels primers components del dret d'autor. El mateix concepte de reproducció l'ofereix l'article 18 de la LPI.

* Talment ho entén l'esmentat glossari de l'OMPI.

Però per a entrar en el camp del punible fa falta a més un element quantitatiu. Qui furtivament grava una interpretació musical amb l'objectiu de destinar-la al seu ús privat fa una reproducció, però no és comparable a qui usa l'enregistrament per policopiar-la i vendre-la. La mateixa LPI* adverteix que les obres ja divulgades es podran reproduir sense autorització de l'autor "para uso privado del copista, siempre que la copia no sea objeto de utilización colectiva o lucrativa".

* Article 31-2n. LPI.

No obstant això, queden zones fosques en aquest problema, especialment la reproducció massiva d'una mateixa obra per moltes persones i totes per a ús privat. Per exemple, cinc-cents d'estudiosos d'un tema fotocopien el mateix llibre

per tenir-lo a casa seva, o la fotocòpia passa de mà a mà i dóna lloc a d'altres. En una situació així hi ha una espècie de “massa d'agressors” contra un sol autor. La solució de perseguir el fotocopiador és viable, però insatisfactòria, ja que depèn del fet que les fotocòpies es facin en tot o en part significativa, en un mateix lloc.

2) Plagi

És el màxim exponent d'un atac al dret d'autor, fins el punt que Quintano, que l'anomenava delictes “capital”, establia una diferenciació de conductes, en aquest delictes, entre les “ideals de plagi” i les “materials d'explotació usurpadora”, que són totes les altres. És també la conducta que rep el grau més gran de reprovació social. Queda per veure si el sentit popular de la paraula es correspon amb el penal.

Plagiar és, en principi, ‘copiar o apropiarse en lo que es substancial de obras ajenas’, segons el *Diccionario ideológico* de Casares. El dret espanyol no va esmentar el plagi, potser perquè va considerar que era un atac evident, fins a la reforma de la LPI de novembre de 1987, encara que tampoc no el defineix.

L'apreciació del plagi és fàcil en les còpies servils, però no ho és tant quan es tracta d'imitacions més o menys intenses. Al dret penal sol pot correspondre la “identitat substancial”. Al seu torn, depèn en bona mesura de la classe d'obra plagiada, ja que és molt més difícil l'apreciació del plagi d'una obra plàstica, que el d'una obra literària o musical.

El plagi d'obres científiques, tècniques, exactes, humanístiques, jurídiques, presenta els seus propis problemes, ja que s'ha de situar a partir del que sigui en cada cas acerb comú de la respectiva ciència o metodologia compartida per molts autors.

El plagi no ha de ser confós amb el greu problema de la **falsificació d'obres d'art**. En el plagi es conserva l'obra canviant l'autor, però en la falsificació es conserva l'obra i (falsament) l'autor. La víctima comprador ho serà d'un delictes d'estafa. Però l'autor falsificat, si viu o viuen els seus hereus o titulars de drets, manquen d'acció penal específica, per la qual cosa no els quedarà cap altre recurs que el de les accions civils.

La falsificació d'obres d'art implica còpia de l'obra i de l'autoria.

3) Distribució

És distribució l'oferiment d'exemplars d'una obra al públic en general o a una part d'ell, principalment per mitjà dels canals comercials adequats*, o mitjançant la posada a disposició del públic de l'original o còpies de l'obra per a la seva venda, lloguer, préstec o de qualsevol altra forma**.

4) Comunicació pública

L'extens article 20 de la LPI es dedica a la descripció del que s'ha d'entendre per *comunicació pública*. El legislador penal es troba avui davant d'un món tecnolò-

* Glossari de l'OMPI.
** Article 19 LPI.

gic d'enorme extensió (des del disc compacte fins a Internet). La LPI aborda el lloable però va intent de descriure totes les maneres imaginables de comunicar una creació artística (comunicacions físiques i directes, elèctriques, radiades o televisades, per via sense fil o per satèl·lit, etc.).

Comunicació és qualsevol manera eficaç de transmissió de la idea artística, literària o científica, o de la interpretació o execució. L'article 20 LPI exclou les comunicacions dins de l'àmbit estrictament domèstic, la qual cosa ha suscitat alguns problemes en relació amb els anomenats *vídeos comunitaris* i *hotelers*, però en l'àmbit penal totes dues activitats queden fora de l'exigència de difusió al "públic", ja que es tracta de comunicacions a un nombre sempre restringit de persones.

5) Emmagatzemament, importació i exportació

El paràgraf segon de l'article 270 estén les accions típiques a les d'importar, exportar i emmagatzemar, les quals, per la seva pròpia naturalesa només són concebibles en relació amb *exemplars* d'obres. La substantivitat pròpia d'aquestes conductes existirà en la mesura que l'autor no ho hagi estat també de les conductes descrites en el paràgraf primer, ja que són conductes d'utilització de l'objecte il·lícit i, per tant, penades per a qui no hagi actuat penalment abans sobre el mateix objecte.

1.2.3. Tipus subjectiu i autoria

1) Tipus subjectiu

- L'objecte de la intenció de l'autor o del frau* de l'autor ja no són els drets d'autor, sinó que l'objecte del frau és la **reproducció, plagi, comunicació**, etc., de manera que ja no s'ha d'exigir una orientació de la voluntat cap a un dret espiritual d'un altre, sinó tan sols cap a una acció material concreta i plasmada en fets.
- Es necessita la **consciència** de l'**alienitat**.
- L'autor ha d'obrar amb **ànim de lucre**.

* D'acord amb l'art. 270 CP.

2) Autoria

Alguns problemes es poden presentar en relació amb el règim de l'autoria en aquest delicte. Algunes de les seves modalitats (reproducció, plagi), en relació amb alguns objectes (obres literàries), seran delictes comesos per mitjans de difusió mecànica. El mateix passa amb conductes de comunicació pública (d'obres musicals, cinematogràfiques, teatrals), que també es poden fer amb mitjans de difusió. En casos així no hi ha inconvenient a acceptar, com al seu lloc es va dir, l'aplicabilitat del règim de selecció de responsables establert a l'article 30 CP per als delictes comesos amb mitjans de difusió mecànica.

D'altra banda, aquests delictes es presenten legalment sota la forma de simple activitat. Això fa imaginable la coautoria, però no la participació. Tampoc no existeix espai tècnic per a les formes imperfectes d'execució.

3) La protecció especial dels programes d'ordinador

L'últim número de l'article 270 CP dedica una protecció específica als programes d'ordinador, en què s'incrimina aquelles conductes que es dirigeixen a inutilitzar o neutralitzar els mitjans de protecció dels programes d'ordinador. La inclusió del precepte en el nostre dret és conseqüència de la Directiva 91/250/CEE, de 14 de maig, desenvolupada en els articles 95 a 104 LPI.

La protecció dispensada en aquest precepte als programes d'ordinador s'amplia des de la reforma de 2003 a "qualsevol de les de les altres obres, interpretacions o execucions en els termes previstos en l'apartat 1 d'aquest article".

Tècnicament cal advertir que les conductes descrites constitueixen clarament actes preparatoris elevats a la categoria de delictes.

1.2.4. Tipus qualificats, conseqüències accessòries i responsabilitat civil

1) Tipus qualificats

Els tipus qualificats es descriuen a l'article 271 CP, que estableix una qualificació quàdruple:

a) *L'especial transcendència del benefici.* El benefici que s'esmenta aquí és l'obtingut mitjançant la difusió comercial de l'objecte il·lícit, sigui quin sigui aquest, i, el que és més important, sense necessitat que el titular dels drets hagi sofert un perjudici correlatiu.

Així doncs, es castiga més el negoci injust que el dany, i per això la base de determinació de la qualificació és només el bon negoci de l'autor del delictes, amb independència de la quantitat o del valor de còpies o del valor, benefici que, a més, s'ha d'haver obtingut realment. D'altra banda, el criteri qualificador emprat pel Codi anterior semblava estar especialment pensat per als magatzemistes, elecció sens dubte injustificada.

b) *L'especial gravetat del dany causat.* Els tipus bàsics d'aquest delictes són, com al seu lloc indiquem, de simple activitat. Però aquesta modalitat qualificada parteix de l'efectiva producció d'un resultat de dany patrimonial. Com sempre succeeix amb aquesta classe de qualificacions, serà més o menys difícil demostrar que el frau va incloure aquesta contingència o va poder ser patent a l'autor del fet la quantitat i volum econòmic dels trencaments efectius soferts per la víctima del delictes.

Per aquesta raó...

... no es pot computar, per exemple, el valor de les còpies il·lícites descobertes, però encara no venudes (que en canvi era el criteri admès per l'article 534 bis b-2.a CP, per al qual era determinant l'existència d'aquests objectes, encara que no es pogués demostrar que havien servit per a obtenir guanys).

La qualificació al·ludeix al *dany, en lloc d'al·ludir al perjudici*, la qual cosa indueix a confusions, ja que el mateix dret penal utilitza els conceptes de dany i de perjudici amb una significació diferent*:

* Cfr. art.110.2n. i 110.3r. CP, i també l'article 272.1r.

- els danys són els materialment ja produïts mentre que
- els perjudicis poden incloure també el lucre cessant i els anomenats *perjudicis morals*.

Davant d'aquesta realitat normativa només són possibles dues opcions, com va indicar Gómez Benítez, que són entendre per dany qualsevol classe de perjudici –prescindint així del significat que la paraula pugui tenir en el camp de la responsabilitat civil–, o bé sotmetre's a aquesta significació –en aquest cas la qualificació que comentem solament es podrà fonamentar en els trencaments efectius soferts per la víctima del delictes.

c) Que el culpable pertanyés a una organització o associació (...) que tingués com a finalitat la realització d'activitats infractores de drets de propietat industrial.

d) Que s'utilitzi menors de 18 anys per a cometre aquests delictes.

2) Responsabilitat civil

Un règim especial (que s'aparta de l'ordinari del Codi penal) s'estableix per a la responsabilitat civil conforme al que disposa l'article 272. D'acord amb això s'aplicaran les més específicament adequades a la naturalesa de l'amo i del perjudici que conté la Llei de propietat intel·lectual.

Com passa en el delictes de calúmia i en el d'injúria*, la reparació civil del dany causat inclou la possibilitat que la sentència condemnatòria es publiqui a costa del condemnat. A l'article 272 es regula com una possibilitat de què disposa el Tribunal. En canvi, l'article 216 estableix que les parts (totes dues) el poden sol·licitar, o que el Tribunal no pot decidir-ho sense escoltar les parts. Hi ha, per tant, matisos diferenciadors entre l'un i l'altre sistema. Bé és cert que es tracta de delictes de naturalesa molt diferent, i pot passar fins i tot que en un delictes contra l'honor (delictes privat, d'altra banda) el perjudicat no desitgi que la sentència es publiqui. Un delictes contra la propietat intel·lectual, que també es persegueix després de la denúncia de l'agraviat**, també ha de permetre a la part perjudicada formular aquesta sol·licitud, encara que no ho digui expressament el precepte.

* Article 216.

** Article 287 CP.

2. Els delictes relatius a la propietat industrial

El legislador de 1995 va resoldre un dels problemes qualificats de crònics que afectaven la regulació dels delictes relatius a la propietat industrial, que és el que es refereix a la normativa integradora aplicable.

Efectivament, la disposició derogatòria única, 1.e, deroga els preceptes penals substantius de la Llei de 16 de maig de 1902 de propietat industrial, que, en aquest cas, corresponen als articles 133 a 144.

En aquest sentit, els articles 273 i següents del CP abandonen l'estructura de norma penal en blanc, ja que es configuren com a lleis penals completes on és possible deduir tant el contingut del fet injust com la seva conseqüència jurídica.

Els tipus penals de la Secció 2a. del capítol XI del títol XIII es mostren plens d'elements normatius que necessiten una interpretació integradora a través de la regulació jurídica dels drets de propietat industrial.

Essencialment, les normes de referència són la Llei de patents d'invenció i models d'utilitat de 1986 (LPMU), i Reglament per a la seva execució aprovat per RD 2245/1986, de 10 d'octubre, la Llei 17/2001, de 7 de desembre, de marques, i la Llei 20/2003, de 7 de juliol, de protecció jurídica del disseny industrial. A aquestes s'hi ha d'afegir la Llei 3/2000, de règim jurídic de protecció de les obtencions vegetals, que per la Llei 15/2003 s'incorporen a la tutela penal de la propietat industrial.

La sistemàtica penal s'instal·la clarament sobre la naturalesa i la textura diverses de les dues grans modalitats de la propietat industrial:

- Les **creacions intel·lectuals de naturalesa inventiva** (patents d'invenció, models d'utilitat, models i dibuixos industrials i artístics, i topografies de productes semiconductors, a l'article 273 del CP).
- **Signes distintius** (marques de productes o serveis, nom comercial i rètol d'establiments a l'article 274 del CP, i denominacions d'origen i indicacions geogràfiques a l'article 275 del CP).
- Les **obtencions vegetals** (invencions en el camp de la botànica, varietats vegetals, etc.).

La orientació de la tipologia penal constitueix una mostra de l'esforç efectuat a fi d'aconseguir la ineludible coordinació i harmonia amb la normativa extrapenal. Però, del contingut dels tipus previstos als articles 273 i seg. del CP es desprèn una submissió absoluta i sense fissures a la disciplina marcada per la

Lectura complementària

Sobre els defectes de la regulació actual i de l'anterior, podeu consultar:
J.M. Valle Muñiz (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1354 i seg.).
Cizur Menor:
Thomson-Aranzadi.

legislació mercantil. Els tipus penals reproduïxen les modalitats d'atac als drets de propietat industrial recollits a l'ordenament civil, sense afegir-hi els elements addicionals necessaris per a dotar a l'antijuridicitat penal de contingut material. !

El bé jurídic protegit en aquest grup de supòsits il·lícits s'ha d'identificar amb el dret d'ús o explotació exclusiva dels objectes emparats per un títol de propietat industrial inscrit prèviament a l'Oficina Espanyola de Patents i Marques.

Per tant, el que és penalment rellevant és l'atac a aquesta exclusivitat de què gaudeix el titular o cessionari dels drets de propietat industrial, la qual cosa permet enfortir les normes de la lliure competència en el comerç reforçant-hi les seves posicions i evitant confusions d'agents i productes.

D'aquesta manera, s'aconsegueix també augmentar la defensa dels interessos específics dels consumidors i els usuaris.

El caràcter individual del bé jurídic protegit es dedueix de la regulació legal per dues raons:

- La primera perquè l'afirmació de la tipicitat de les conductes requereix expressament l'absència del consentiment del titular dels drets de propietat industrial, és a dir, la disponibilitat absoluta del bé jurídic protegit a través de la rellevància basada en la tipicitat del consentiment del subjecte passiu.
- La segona perquè la seva persecució es condiciona a la denúncia prèvia de la persona perjudicada*.

* Article 287 CP.

2.1. La protecció penal dels drets sobre invencions i innovacions tecnològiques

L'article 273 del CP s'encarrega d'oferir la protecció penal dels drets sobre invencions i innovacions tecnològiques:

- D'una banda, tutela els drets sobre patents, models d'utilitat i topografies de productes semiconductors.
- De l'altra, els models i els dibuixos industrials i artístics.

Les **patents secretes** constitueixen l'objecte material del tipus previst a l'article 277 del Codi penal. !

De fet, el delicte previst a l'article 277 del CP no afecta el dret d'ús i explotació exclusiva de l'objecte derivat de la patent, sinó els interessos vinculats amb la defensa nacional. La seva ubicació sistemàtica entre els delictes relatius a la propietat industrial és discutible, ja que seria més adequat situar-lo entre els delictes relatius a la defensa nacional.

La protecció penal dels invents i les innovacions tecnològiques té una protecció temporal.

Lectura complementària

J.M. Valle Muñiz (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1379 i seg.). Cizur Menor: Thomson-Aranzadi.

2.1.1. La protecció penal de les patents i els models d'utilitat

Els dos primers paràgrafs de l'article 273 del CP es dediquen a tutelar les patents i els models d'utilitat. L'article 1 de la Llei de patents i models d'utilitat considera les patents d'invenció i els models d'utilitat com a títols de la propietat industrial. Totes dues categories mereixen una regulació específica i separada a la Llei.

Llegiu l'article 1 LPMU.

La **patent** es pot definir com una invenció susceptible d'aplicació industrial no continguda en l'estat de la tècnica i que, a judici d'un expert en la matèria, no es pugui deduir fàcilment d'aquest estat, per la qual cosa confereixi després de la seva concessió, per un període improrrogable de vint anys, el dret exclusiu a posar en pràctica una invenció determinada, de procediment o de producte, utilitzant per a fer-ho l'objecte de la patent.

Lectura complementària

Per a més informació, vegeu els articles 4, 5, 6 i 8 de l'LPMU, dels quals es dedueix la definició de *patent*.

Pel que fa als **models d'utilitat**, l'LPMU atorga la possibilitat d'emetre el certificat de protecció corresponent a:

"Las invenciones que, siendo nuevas e implicando una actividad inventiva, consisten en dar a un objeto una configuración, estructura o constitución de la que resulte alguna ventaja prácticamente apreciable para su uso o fabricación."

Article 143 de l'LPMU.

Les diferències del model d'utilitat amb la patent se centren en el fet que la novetat hagi estat divulgada en l'àmbit nacional i no internacional, com passa amb la patent. El judici sobre l'activitat inventiva que implica la invenció nova també és menys sever que en la patent, en què l'objecte només pot estar constituït per les innovacions introduïdes sobre un objecte. En el cas dels models d'utilitat, la durada de la protecció s'estén només a deu anys improrrogables i no s'admeten addicions.

Llegiu els articles 143.2, 145 i 152 LPMU.

1) Pressupòsits de la tipicitat

La rellevància penal de les conductes que atempten contra un dret de la propietat industrial s'estableix, d'acord amb l'article 273 del CP, sobre dos pressupòsits:

- **La inscripció registral prèvia.** D'aquesta manera, la llei penal s'adequa als pressupòsits de protecció civil, ja que la patent i el model d'utilitat només generen drets d'exclusivitat a partir de la seva inscripció registral.
- **L'absència de consentiment per part del titular dels drets.** El subjecte passiu pot ser qualsevol titular registral del dret de propietat industrial, sigui l'inventor, el drethavent o el cessionari. Aquesta persona física o jurídica és qui té el dret d'exclusiva i, en conseqüència, només ell pot consentir l'ús o l'exploatació de l'objecte producte d'un dret de patent o del model d'utilitat, la titularitat del qual li ha estat conferida, impeding d'aquesta manera la rellevància penal de les conductes referides.

Lectura recomanada

Sobre la protecció penal de la patent des del moment de publicació de la sol·licitud d'inscripció, podeu consultar:
J.M. Valle Muñoz (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1359 i seg.). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

Lectura complementària

Sobre la titularitat, la transmissibilitat i la cessió dels drets de propietat industrial, podeu consultar: Articles 10, 74, 75.1, 79.2 i 79.5 de l'LPMU.

2) Conductes típiques

Els dos primers paràgrafs de l'article 273 del CP contenen totes les modalitats d'atac penalment rellevants:

- Quan es tracta d'objectes emparats pels drets de patent o model d'utilitat, les conductes típiques són **fabricar, importar, tenir, utilitzar, oferir i introduir** en el comerç.
- Quan l'objecte material és un procediment objecte de patent (els models d'utilitat no poden tenir com a objecte un procediment), els comportaments es redueixen a **utilitzar o oferir-ne l'ús**.
- Quan l'atac es dirigeix a un producte directament obtingut pel procediment patentat, mereixen una sanció penal la **possessió, l'oferiment, la introducció en el comerç i la utilització d'aquest producte**.

És obvi que el legislador ha optat per una enumeració minuciosa de les formes comissives. Per aquest motiu, ha considerat oportú extrapolar al Codi penal la llista de conductes que qualsevol titular d'un dret de propietat industrial pot impedir a un tercer que no compti amb el seu consentiment, la qual cosa representa una submissió absoluta de les prescripcions penals a les prescripcions civils o mercantils.

Fins i tot hi ha supòsits en què el tipus penal amplia més la prohibició que no pas la regulació mercantil.

També hi ha altres casos en què la barrera de la protecció penal s'avança massa, com per exemple quan es criminalitza l'oferiment d'ús d'un procediment objecte d'una patent. El component subjectiu del comportament típic està integrat pel dol i per un especial element subjectiu del fet injust. Per al dol, el precepte reclama expressament que les conductes es duguin a terme "con conocimiento de su registro". L'especial element subjectiu del fet injust requereix que l'autor tingui una finalitat industrial o comercial. Aquesta menció és absolutament innecessària i no aporta res a la tipicitat de la conducta, ja que l'article 52 de la mateixa LPMU exclou de cobertura derivada del dret de propietat industrial "los actos realizados en el ámbito privado y con fines no comerciales [...]".

Per exemple,...

... el supòsit de regulació penal més ampli és el que passa amb el càstig genèric de les conductes de possessió i d'importació, en relació amb les quals l'article 50 de l'LPMU és més restrictiu.

2.1.2. Els models o dibuixos industrials i artístics i les topografies de productes semiconductors com a objectes de la protecció penal

L'article 273.3 del CP s'ocupa d'estendre expressament la tutela penal a altres drets de propietat industrial diferents de les patents i els models d'utilitat.

Els models i els dibuixos industrials es trobaven definits a l'Estatut de la propietat industrial (arts. 64 a 195), que en aquest aspecte ha estat derogat per la Llei 20/2003, de 7 de juliol, de protecció jurídica del disseny industrial.

El terme *disseny industrial* engloba, amb la nova normativa, els més clàssics dibuixos i models industrials, encara que el CP continua referint-s'hi. En tot cas, la nova norma de disseny industrial s'haurà de prendre com a referència per als conceptes normatius citats.

En el **disseny industrial**, l'objecte tutelat està constituït per una innovació de forma, bidimensional o tridimensional, destinada a servir com a tipus per a fabricar un producte en sèrie (art. 2.a de la LPJDI).

Els **dibuixos artístics** són els que, "constituyendo una reproducción de una obra de arte, se exploten con un fin industrial"*.

* Article 190 EPI.

Els **productes semiconductors** pertanyen a l'àmbit de la microelectrònica. Són dispositius de caràcter electrònic que poden dur a terme tasques de transmissió, recepció, resistències, etc. D'acord amb la Llei 11/1988, de 3 de maig, de protecció jurídica de les topografies dels productes semiconductors (LTPS), s'entén per producte semiconductor:

"[...] la forma final o intermedia de cualquier producto:

- a) constituido por un sustrato que incluya una capa de material semiconductor,
- b) que tenga una o más capas suplementarias de materiales conductores, aislantes o semiconductores, dispuestas en función de una estructura tridimensional predeterminada, y
- c) destinado a desempeñar, exclusivamente o junto con otras funciones, una función electrónica."

Article 1.1 de la Llei 11/1988

Les **topografies** d'aquests productes estan constituïdes pel disseny dels circuits i la seva disposició.

Amb les excepcions que es deriven de la seva naturalesa i de la tutela específica de què són objecte en l'ordre mercantil, els pressupòsits de la intervenció penal s'identifiquen *ope legis* amb els ja analitzats del paràgraf primer de l'article 273 del CP.

2.2. La protecció penal de la marca i el nom comercial

L'article 274 del CP s'adreça a la protecció de l'altre gran bloc de drets de propietat industrial: els signes distintius de l'empresari, de l'empresa, de l'establiment i dels productes i serveis objecte de l'activitat empresarial.

Són objecte material del delictes les marques i els noms comercials, però no formen part de la matèria prohibida els atacs adreçats a altres signes

Lectures complementàries

Llegiu l'article 1.2 de l'LTPS sobre la definició de la topografia d'un producte semiconductor.

Sobre el règim jurídic d'aquestes topografies, podeu consultar:

J.M. Valle Muñiz (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1363 i seg.). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

distintius, com ara les denominacions d'origen i les indicacions geogràfiques, la protecció dels quals es recull, per orientació del legislador, en el tipus penal contingut a l'article 275 del Codi penal.

El bé jurídic protegit s'ha d'identificar amb el dret d'exclusiva a l'ús i explotació en el comerç dels productes, els serveis, les activitats i els establiments emparats pel dret de propietat industrial corresponent.

El signe distintiu més important és la **marca**, que l'article 4 de la Llei 17/2001, de 7 de desembre, de marques (LM) defineix de la manera següent:

"[...] todo signo susceptible de representación gráfica que sirva para distinguir en el mercado los productos o servicios de una empresa de las de otras."

Aquesta protecció té com a finalitat principal crear una clientela per als productes i els serveis proporcionant als consumidors un mitjà fàcil i còmode d'identificar el que es proposen adquirir. La marca també actua com a signe de garantia o qualitat de productes o serveis nous que l'empresari titular ja acreditat llanci al mercat.

El **nom comercial** és el segon dels signes distintius regulats a la Llei de marques. D'acord amb aquesta llei:

"Se entiende por nombre comercial todo signo susceptible de representación gráfica que identifica a una empresa en el tráfico mercantil y que sirve para distinguirla de las demás empresas que desarrollan actividades idénticas o similares."

Article 87 de la Llei de marques

La diferència fonamental amb la marca se centra en el fet que el nom comercial serveix per a distingir una persona física i jurídica i no pas els productes, tot i que la distinció de les persones s'adreci, precisament, a la distinció de les activitats que presten. Per això el nom comercial també es pot utilitzar com a marca.

De conforme amb la derogada LM de 1988, s'entenia per **rètol d'establiment**:

"[...] el signo o denominación que sirve para dar a conocer al público un establecimiento y para distinguirlo de otros destinados a actividades idénticas o similares."

Article 82.1 de la Llei de marques de 1988, avui derogada

La LM de 2001 ha suprimit la tutela registral del rètol d'establiment i ha desplaçat la seva protecció cap a l'àmbit de la competència deslleial.

La marca és l'única cosa que distingeix dos o tres productes iguals comercialitzats per empreses diferents.

Lectura recomanada

Sobre les classes de marques que reconeix l'esmentada Llei de marques, podeu consultar:

J.M. Valle Muñiz (1997). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1365 i seg.). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

El rètol de l'establiment és allò que el distingeix d'altres locals amb activitats semblants.

2.2.1. Els pressupòsits de la tipicitat

Com hem vist en l'anàlisi de les conductes punibles referides a patents i models d'utilitat, l'article 274 del CP també condiona la tutela penal dels signes distintius a aquests dos pressupòsits:

- La inscripció registral prèvia.
- L'absència de consentiment del titular.

2.2.2. Les conductes típiques

El contingut material de les conductes típiques s'ha de buscar, essencialment, en les facultats d'exclusió que emparen el titular del signe distintiu, tal com recullen els articles 34 a 38 de l'LM. La submissió sense pal·liatius a la llei mercantil apareix com una característica primordial de la tipificació penal.

D'una banda, l'article 274.1 del CP castiga la **reproducció**, la **imitació**, la **modificació** i l'**ús** de qualsevol altra manera d'un signe distintiu idèntic o que es pugui confondre amb el registrat, per a distingir els mateixos productes, serveis, activitats i establiments o altres de semblants.

D'altra banda, l'article 274.2 del CP tipifica la **possessió per a la seva comercialització**, i la posada en el comerç, de productes o serveis amb signes distintius que siguin de titularitat d'una altra persona, encara que es tracti de productes importats.

L'encavalcament d'aquest tipus amb la il·licitud civil ha fet que es dotessin de rellevància penal algunes conductes que probablement no presenten els atributs necessaris de mereixement de pena.

És evident que ens trobem davant un tipus obert en què només cal utilitzar de qualsevol manera el signe distintiu perquè el fet assoleixi una rellevància penal. Per tant, si es vol dotar les conductes típiques d'un cert contingut d'ofensivitat, ens haurem de centrar en la confusió ineludible que els comportaments descrits provoquen en el mercat.

La identitat o similitud dels signes distintius il·lícitament usurpats amb els legítims constitueix, doncs, un aspecte que es troba constantment a la nostra jurisprudència a l'hora d'afirmar la tipicitat de les conductes.

L'article 274.2 del CP, com ja hem dit, recull les conductes de possessió per a la comercialització i de posar en el comerç productes o serveis amb signes distin-

Lectures complementàries

Sobre la necessitat del registre de marques i la menor protecció civil de les marques notòries –no registrades–, podeu consultar l'article 8.2 LM; per al nom comercial, l'article 87 LM.
Sobre les possibilitats de cessió o llicència de marca i sobre la transmissió del nom comercial, podeu consultar els articles 48 i 87 LM.

Lectura recomanada

Sobre l'amplitud excessiva de la tipificació penal, podeu consultar:
J.M. Valle Muñiz (1997). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1368-1369). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

Lectura complementària

Llegiu les STS 6 de maig de 1993 (RJ 1992, 4314), 5 de novembre de 1992 (RJ 1992, 8896) i 22 de juliol de 1993 (RJ 1993, 6352).

tius que suposin una infracció dels drets d'exclusivitat, encara que es tracti de productes importats de l'estranger.

La prohibició penal intenta abraçar el pas següent en la cadena de comercialització del producte o servei, és a dir, es castiga la persona que, sense haver pres part en la reproducció, la modificació o la imitació de la marca, comercialitza o posseeix amb aquesta finalitat productes o serveis que impliquen una violació dels drets d'exclusivitat del seu titular legítim.

Al component subjectiu de la tipicitat, que correspon a les exigències de coneixement del registre i d'actuació amb finalitats industrials i comercials, se li pot aplicar sense més variacions el que ja s'ha dit en el comentari del precepte anterior.

2.3. La protecció penal del material vegetal de reproducció

La reforma operada per la Llei 15/2003 en el Codi penal ha aportat una novetat en l'àmbit d'objectes tutelats pel dret penal de la propietat industrial: els materials vegetals de reproducció o multiplicació d'una varietat vegetal protegida d'acord amb la legislació sobre protecció d'obtencions vegetals (article 272.3 CP).

Amb això es completa el sistema de protecció establert en la Llei de 7 de gener de 2000 sobre règim jurídic de la protecció d'obtencions vegetals, que al seu torn va venir impulsada per l'obligació de donar compliment a la normativa europea sobre tutela de la biotecnologia.

2.4. La protecció penal de les denominacions d'origen i les indicacions geogràfiques

L'article 275 del CP tutela, amb la mateixa comminació penal que es preveu per als supòsits anteriors, el dret d'ús exclusiu d'uns signes distintius peculiars com són:

- Les denominacions d'origen.
- Les indicacions geogràfiques representatives d'una qualitat determinada.

La peculiaritat rau en el fet que la regulació d'aquests signes participa de normes de dret públic i, per tant, no es troba sota la submissió exclusiva al dret privat. Aquesta circumstància augmenta, sens dubte, la transcendència social o col·lectiva de la seva tutela.

En aquest marc jurídic es col·loca en primer terme la protecció dels interessos dels consumidors i els usuaris i la claredat necessària en les ofertes dels productes que es llancen al mercat.

Lectura complementària

Podeu consultar el Reglament (CE) núm. 2100/94, del Consell, de 27 de juliol de 1994, referent a la protecció comunitària de les obtencions vegetals.

Dos exemples de productes amb denominacions d'origen protegides.

La **indicació geogràfica** és qualsevol signe que s'utilitza per a advertir que un producte o servei procedeix d'un país, regió o localitat.

La **denominació d'origen**, a més de ser una indicació geogràfica, serveix per a indicar als consumidors qualitats o característiques particulars d'un producte o servei vinculades amb el lloc geogràfic de procedència, en atenció al context natural i humà present a la zona.

Pel que fa a la normativa extra penal referent a aquesta matèria, cal ressaltar que l'Estatut del Vi de 1970 ha estat parcialment derogat per la Llei 24/2003, de 10 de juliol de la vinya i del vi. La nova llei ha substituït l'Estatut en tot el que fa referència al vi i a altres productes derivats del raïm. Continuen en vigor, no obstant això, les normes contingudes allà referents a altres productes agroalimentaris diferents als citats. Sobre productes agroalimentaris no vinícoles, cal tenir present el RD 728/1988, de 8 de juliol, pel qual s'estableix la normativa a què s'han d'ajustar les denominacions d'origen genèriques i específiques de productes alimentaris no vínics (àmbit en el qual trobem la polèmica sobre l'abast de la protecció penal a les denominacions d'origen genèriques, que ha estat negant-se per part de la doctrina majoritària –adoneu-vos que el tipus penal no recull aquesta distinció, referint-se únicament a les denominacions d'origen, en línia amb la normativa comunitària). Finalment, en l'àmbit comunitari, el marc normatiu bàsic el conforma el Reglament (CEE) 1081/1992, de 14 de juliol, relatiu a la protecció de les denominacions d'origen i indicacions geogràfiques de procedència.

El bé jurídic protegit en aquest tipus penal s'haurà de configurar entorn del **dret d'ús exclusiu**, per part de les persones legitimades, dels signes de denominació d'origen i d'indicació geogràfica.

La conducta típica consisteix a utilitzar en el tràfic econòmic, sense estar-hi autoritzat, una denominació d'origen o una indicació geogràfica, representativa d'una qualitat determinada, protegides legalment. Per aquest motiu la usurpació dels signes distintius en la comercialització de productes o en les activitats publicitàries esdevindrà penalment rellevant.

Però, com hem vist amb les marques i d'acord amb la normativa extrapenal reguladora d'aquests objectes, la capacitat objectiva de la conducta per a provocar confusió en les ofertes de productes i mercaderies ha de ser una qüestió ineludible.

El tipus subjectiu es configura entorn d'una doble exigència:

- El coneixement de la protecció legal del signe distintiu, que fa referència a la necessitat de dol.
- La necessitat que s'actui intencionadament, de manera que sembla que la rellevància penal es restringeixi a les conductes efectuades amb dol directe.

2.5. El tipus qualificat i les conseqüències accessòries

La reforma de la Llei 15/2003 ha donat una nova configuració als tipus qualificats dels delictes contra la propietat industrial que estaven, i allà continuen, regulats a l'article 276 CP. D'una banda s'ha elevat el límit mínim de les penes, però de l'altra s'ha obert una direcció més *patrimonialista*, i d'acord amb això la pena es qualifica si el benefici obtingut té especial transcendència econòmica o, encara que no pugui ser demostrable el benefici obtingut pels autors del delicte, si pot ser calculable el "daño patrimonial potencial", prenent com a criteri el valor dels objectes produïts il·licitament, o bé l'especial importància dels perjudicis ocasionats.

Es pot advertir que la relació entre objectes il·licitament produïts i perjudici patrimonial patit és de difícil demostració, ja que la pèrdua de beneficis es pot deure a la presència al mercat d'imitacions, per exemple, sense que això demostrï que si faltessin els seus compradors haurien adquirit amb seguretat el producte original molt més car.

Un altre sentit té la qualificació per pertinença a xarxes dedicades a atemptats massius contra la propietat industrial, i la pena s'agreuja si el culpable pertanyés a una organització o associació, fins i tot de caràcter transitori, que tingués com a finalitat la realització d'activitats infractores de drets de propietat industrial.

L'última de les noves qualificacions té un clar biaix criminològic i de prevenció general, i es produeix amb la utilització de menors de divuit anys per cometre aquests delictes*.

* Article 276.d CP.

2.6. La protecció penal de les patents secretes

L'article 277 del CP incrimina la divulgació intencionada de la invenció objecte d'una sol·licitud de patent secreta, en contravenció al que disposa la legislació de patents, sempre que aquesta sigui en perjudici de la defensa nacional.

Ens trobem aquí davant una **lleï penal en blanc**, ja que la descripció del supòsit de fet ha d'estar integrada pel complement indispensable de la contravenció de la llei de patents. Només es podrà declarar, doncs, la tipicitat de la conducta quan la divulgació de la invenció objecte d'una sol·licitud de patent secreta infringeixi, a més, els deures de secret imposats legalment pels articles 119 i següents de l'LPMU.

Les sol·licituds de patent es mantenen en secret durant un període de dos mesos després de la seva presentació, que es pot prorrogar fins a cinc mesos quan la invenció sigui d'interès per a la defensa nacional, la qual cosa pot suposar finalment la tramitació secreta de la sol·licitud de patent i el deure de secret per al sol·licitant o el titular respecte a persones no autoritzades.

De fet aquest precepte no es dirigeix a la protecció de la propietat industrial. Només té en comú amb aquest grup de supòsits il·lícits l'objecte material sobre el qual recau la conducta.

Lectura complementària

Sobre el règim de patents secretes, podeu consultar els articles 119 i 120 de l'LPMU.

2.6.1. La conducta típica

El comportament punible, segons l'article 277 del CP, consisteix a **divulgar la invenció** objecte d'una sol·licitud de patent secreta. No obstant això, la divulgació ha de presentar diversos atributs:

- En primer lloc, la tramitació de la sol·licitud de patent ha d'estar incoada com a secreta, o bé s'ha d'haver concedit el dret de patent mantenint-se aquesta en règim de secret.
- La divulgació, a més, s'ha d'efectuar en perjudici de la defensa nacional. El tipus no exigeix un perjudici efectiu a la defensa nacional, sinó que requereix més aviat la idoneïtat objectiva de la conducta per a lesionar l'interès de la defensa nacional. Tanmateix, aquesta exigència limita l'amplitud del tipus, ja que només es poden declarar típiques les divulgacions sobre les quals s'acrediti finalment una virtualitat lesiva.

Pel que fa als subjectes actius, la naturalesa especial de l'objecte material, o més aviat el seu règim especial de submissió al secret, possibilita que el mateix titular de la patent o el seu sol·licitant puguin ser els autors del delictes.

Les peculiaritats del tipus subjectiu es redueixen a la impunitat de la modalitat imprudent i a l'exigència d'una càrrega volitiva especial en el dol: cal que sigui intencionadament. Sembla, doncs, que la possibilitat de comissió a títol de dol eventual també en queda exclosa.

2.6.2. Les hipòtesis concursals

La divulgació d'una patent secreta d'interès per a la defensa nacional podria satisfer també les exigències típiques d'alguns dels delictes de descobriment i revelació de secrets i informacions relatius a la defensa nacional dels articles 598 i seg. del CP. Concretament, es poden plantejar problemes de delimitació típica i de caràcter concursal amb els delictes previstos als articles 598 i 601 del CP.

Un altre supòsit de concurrència es podria originar en la hipòtesi de realització del tipus de l'article 277 per una autoritat o un funcionari públic. En aquest cas, es plantejaria la possibilitat d'aplicar l'article 417 del CP, referent a la revelació d'informacions de les quals es tingui coneixement per raó del càrrec o ofici i que no han de ser divulgades. Ens trobem davant una constel·lació clara de concurs aparent de normes penals en què s'ha de preterir l'article 417 en favor de l'article 277.

Finalment, no s'ha de descartar la hipòtesi d'aplicar conjuntament els articles 277 i 273 del CP en cas que un tercer aliè al dret de patent dugui a terme alguna de les conductes que atempten contra el dret d'exclusiva sobre l'explotació i l'ús de l'objecte emparat i, a més, divulgui la patent secreta. Sembla que ens trobem aleshores davant la lesió de dos béns jurídics diversos, el dret d'exclusiva i l'interès

Lectura complementària

Sobre les solucions proposades al concurs de normes penals:
Llegiu els articles 598 i 601 del CP i **J.M. Valle Muñiz** (2004). *Comentarios a la parte especial del Derecho penal* (pàg. 609 i seg.).
Cizur Menor:
Thompson-Aranzadi.

de la defensa nacional, a través d'un sol fet, la qual cosa ha de conduir a l'afirmació del concurs ideal de delictes.

2.7. Condicional de perseguibilitat

La Llei 15/2003, de 25 de novembre, ha modificat el contingut de l'article 287 CP en el sentit que suprimeix en els delictes estudiats la necessitat de denúncia de la persona perjudicada com a requisit de procedibilitat (només es manté aquesta condició pels tipus relatius al mercat i als consumidors).

Resum

En la regulació dels **delictes contra la propietat intel·lectual**, el nou Codi penal presenta una sèrie de novetats remarcables en relació amb l'anterior text punitiu que especifiquem tot seguit:

- S'abandona la tècnica de la llei penal en blanc que inspirava l'anterior regulació i s'adopta una sistemàtica en què les característiques essencials de la conducta típica es descriuen en el mateix text punitiu. D'aquesta manera, la conducta típica està configurada per la reproducció, el plagi, la distribució, la comunicació pública, la importació, l'exportació i l'emmagatzematge d'obres literàries, artístiques i científiques i les seves transformacions, interpretacions i execucions sense l'autorització dels titulars dels drets de propietat intel·lectual.
- L'ànim de lucre passa a integrar un element del tipus bàsic descrit a l'article 270 del CP, si bé en aquest cas no s'exigeix la causació efectiva de perjudici.
- A l'últim paràgraf de l'article 270 s'introdueix un supòsit il·lícit que té com a objecte la protecció dels programes d'ordinador, entre altres.
- Les causes específiques d'agreujament, entre altres, que recull la nova regulació són la transcendència especial del benefici econòmic obtingut i la gravetat especial del dany causat.

D'altra banda, la tècnica de tipificació en el Codi penal també ha evolucionat substancialment pel que fa als **delictes contra la propietat industrial**. En aquest àmbit també s'abandona la remissió *in totum* a la normativa extrapenal i es configuren els tipus delictius en què es descriu completament la conducta rellevant, si bé de vegades aquests no es diferencien dels supòsits il·lícits civils. Així doncs, podem destacar els punts següents:

- L'article 273 del CP protegeix les creacions intel·lectuals de naturalesa inventiva com ara les patents d'invenció, els models d'utilitat, els models i els dibuixos industrials i artístics i les topografies de productes semiconductors.
- Els articles 274 i 275 del CP protegeixen els signes distintius: les marques, els noms comercials, les denominacions d'origen i les indicacions geogràfiques.

Juntament amb aquestes previsions, l'article 276 del Codi penal afegeix la tipificació d'un supòsit agreujat quan el delicte revesteixi una gravetat especial d'acord amb el valor dels objectes produïts il·lícitament o la importància especial dels perjudicis ocasionats.

La tutela de les **patents secretes** queda fora de la protecció de la propietat industrial, ja que s'hi adreça l'article 277 del CP, que, malgrat la seva ubicació sistemàtica, té com a finalitat la protecció de la defensa nacional.

Exercicis d'autoavaluació

De selecció

1. L'objecte de l'acció en el delicte que recull l'article 270 són...
 - a) les obres musicals.
 - b) les versions musicals.
 - c) les obres literàries, artístiques i científiques.
2. L'objecte de protecció del tipus bàsic contra la propietat intel·lectual són les obres, però també...
 - a) la reproducció i el plagi d'aquestes obres.
 - b) la transformació, la interpretació o l'execució de les obres.
 - c) la seva reproducció en gran quantitat.
3. La conducta típica del delicte recollit al primer paràgraf de l'article 270 del CP es descriu com a...
 - a) importació i exportació.
 - b) emmagatzematge i fabricació.
 - c) reproducció, plagi, distribució i comunicació pública.
4. En el tipus bàsic del delicte contra la propietat intel·lectual, l'ànim de lucre integra...
 - a) una causa específica d'agreuament.
 - b) un element subjectiu del fet injust que ja està recollit en el tipus bàsic.
 - c) una causa d'atenuació en cas que s'hagi obtingut un benefici inferior als 400 €.
5. Les causes específiques d'agreuament en els delictes contra la propietat intel·lectual són, entre altres,...
 - a) l'ànim de lucre i la gravetat especial del dany causat.
 - b) la gravetat especial del dany causat i la situació econòmica en què es deixa l'autor.
 - c) l'especial transcendència econòmica del benefici obtingut i la gravetat especial del dany causat.
6. En els delictes contra la propietat industrial, el consentiment del titular dels drets integrants d'aquesta propietat exclou...
 - a) la tipicitat de la conducta.
 - b) l'antijuridicitat de la conducta.
 - c) la imputabilitat de l'autor del delicte.
7. L'article 273 del CP tutela...
 - a) els drets sobre patents secretes.
 - b) les marques de productes i serveis i el nom comercial.
 - c) els drets sobre patents, models d'utilitat, topografies de productes semiconductors i models i dibuixos industrials o artístics.
8. L'element subjectiu del fet injust que ha d'integrar el tipus subjectiu del delicte previst a l'article 273 del CP és...
 - a) la finalitat d'obtenir un benefici econòmic superior als 600 €.
 - b) la finalitat industrial o comercial que guia l'autor.
 - c) la finalitat de perjudicar un tercer.
9. Els signes distintius de l'empresari que protegeix l'article 274 del CP són...
 - a) les marques i els noms comercials.
 - b) les topografies de productes semiconductors.
 - c) les patents secretes.
10. El pressupòsit de tipicitat del fet il·lícit contingut a l'article 274 del CP és...
 - a) la similitud de la marca imitada amb una altra utilitzada en el tràfic mercantil.
 - b) la inscripció registral prèvia de la marca o el nom comercial.
 - c) el consentiment del titular per a la imitació.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

De selecció

1. c, 2. b, 3. c, 4. b, 5. c, 6. a, 7. c, 8. b, 9. a, 10. b.

Glossari

ACP *m* Anterior Codi penal (Codi penal de 1973).

CEE *f* Comunitat econòmica europea.

CP *m* Codi penal de 1995.

dibuix artístic *m* Dibuix que reproduïx una obra d'art i que s'explota amb una finalitat industrial.

dibuix industrial *m* Qualsevol disposició o conjunt de línies o de colors, o bé de línies i colors, aplicable amb una finalitat comercial a l'ornamentació d'un producte mitjançant algun procediment manual, mecànic, químic o una combinació d'aquests.

EVVA *f* Llei 25/1970, de 2 de desembre, per la qual s'aprova l'Estatut del vi, la vinya i els alcohols.

LM *f* Llei de marques.

LPI *f* Llei de propietat intel·lectual aprovada per RD legislatiu 1/1996, de 12 d'abril.

LPMU *f* Llei de patents d'utilitat i models d'invenció.

LTPS *f* Llei 11/1988, de 3 de maig, de protecció jurídica de les topografies dels productes semiconductors.

marca *f* Signe o mitjà que distingeix en el mercat els productes o serveis d'una persona dels de les altres.

model d'utilitat *m* Invencions que consisteixen a proporcionar una configuració, una estructura o una constitució a un objecte, que comporta algun avantatge pràcticament inapreciable per al seu ús o la seva fabricació.

model industrial *m* Qualsevol objecte que pugui servir de tipus per a la fabricació d'un producte, i que es pugui definir per l'estructura, la configuració, l'ornamentació o la representació.

nom comercial *m* Signe o denominació que serveix per a identificar una persona física o jurídica en l'exercici de la seva activitat empresarial, i que la distingeix d'altres persones idèntiques o similars.

obra artística *f* Obra que es pot incloure en qualsevol de les disciplines artístiques que formen el catàleg d'obres d'art i que es pot objectivar.

obra literària *f* Obra que té un suport escrit i capacitat estètica suficient perquè es pugui considerar art. També ha de ser original.

OMPI *f* Organització Mundial de la Propietat Intel·lectual.

patent *f* Invenció susceptible d'aplicació industrial no continguda en l'estat de la tècnica, i que, a judici d'un expert, no es pugui deduir fàcilment d'aquest estat.

plagi *m* Còpia o apropiació del més substancial de les obres d'altri.

productes semiconductors *m pl* Dispositius de caràcter electrònic capaços de dur a terme tasques de transmissió, recepció, resistència, etc.

rètol d'establiment *m* Signe o denominació que serveix per a donar a conèixer un establiment al públic i per a distingir-lo d'altres establiments destinats a activitats idèntiques o similars.

SGAE *f* Societat General d'Autors i Editors.

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Bacigalupo Zapater, E. (dir.) (1998). *Curso de Derecho Penal Económico*. Madrid: Marcial Pons.

Bajo Fernández, M. (dir.) i altres (1998). *Compendio de Derecho Penal: parte especial* (vol. II). Madrid.

Bajo Fernández, M. (dir.) i altres (2004). *Compendio de Derecho Penal: parte especial* (vol. II). Madrid: Editorial Centro de Estudios Ramón Areces.

Cobo del Rosal, M.; Carmona Salgado, C.; González Rus, J.J.; Morillas Cueva, L.; Polaino Navarrete, M.; Portilla Contreras, G. (1999). *Curso de Derecho penal español. Parte especial I i II*. Madrid: Marcial Pons.

Conde-Pumpido Ferreiro, C. (Dir.) (2001). *Código penal. Doctrina y Jurisprudencia* (toms I, II i III). Madrid: Trivium.

Gómez Benítez, J.M. (2002). *Derecho Penal Económico*. Madrid: Consejo General del Poder Judicial ("Manuales de Formación Continuada", 14, 2001).

Martínez-Buján Pérez, C. (1998). *Derecho penal Económico. Parte general*. València: Tirant lo Blanch.

Martínez-Buján Pérez, C. (1999). *Derecho penal Económico. Parte especial*. València: Tirant lo Blanch.

Martínez-Buján Pérez, C. (2002). *Derecho Penal Económico*. València: Tirant lo Blanch.

Muñoz Conde, F. (2004). *Derecho penal. Parte especial* (15a. ed.). València: Tirant lo Blanch.

Quintero Olivares, G.; Morales Prats, F.; Valle Muñoz, J.M.; Prats Canut, J.M.; Tamarit Sumalla, J.M.; García Alberó, R. (2004). *Comentarios a la parte especial del Derecho penal* (4.ª edició). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

Quintero Olivares, G.; Morales Prats, F.; Valle Muñoz, J.M.; Prats Canut, J.M.; Tamarit Sumalla, J.M.; García Alberó, R. (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (3.ª edició). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

Rodríguez Mourullo (dir.) i altres (1997). *Comentarios al Código Penal*. Madrid: Civitas.

Suárez-Mira Rodríguez, C. (2004). *Manual de Derecho Penal* (2a. edició). Madrid: Civitas.

Vives Antón, T.S.; Boix Reig, V.; Orts Berenguer, E.; Carbonell Mateu, J.C.; González Cussac, J.L. (1996). *Comentarios al Código penal de 1995*. València: Tirant lo Blanch.

Vives Antón, T.S.; Boix Reig, V.; Orts Berenguer, E.; Carbonell Mateu, J.C.; González Cussac, J.L. (2004). *Derecho penal. Parte especial* (2a. ed.). València: Tirant lo Blanch.

Bibliografia complementària

Berdugo Gómez de la Torre, I. (1983). "La reforma de los delitos contra la propiedad industrial". *Documentación Jurídica* (núm. 37-40, vol. 2).

Busch, C. (1995). *La protección penal de los derechos de autor en España y Alemania. Análisis de derecho comparado. Perspectiva comunitaria de la lucha contra la piratería intelectual*. Barcelona: Cedecs.

Carmona Salgado, C. (1987). *La nueva ley de propiedad intelectual*. Madrid: Montecorvo.

Carrasco Andrino, M.L. (1998). *La protección penal del secreto de empresa*. Barcelona: Cedecs.
Díaz y García Conlledo, M. (1990). "Los derechos de autor y conexos. Su protección penal: cuestiones generales y naturaleza patrimonial, personal o mixta del bien jurídico protegido". *Anuario de Derecho Penal y Ciencias Penales*.

Gimbernat Ordeig, E. (1995). "Los delitos contra la propiedad intelectual". *Cuadernos de Derecho Judicial* (núm. 15).

Gómez Benítez, J.M. (1980). "Notas para una discusión sobre los delitos contra el orden socio-económico y el patrimonio". *Anuario de Derecho Penal y Ciencias Penales*.

Gómez Benítez J.M.; Quintero Olivares, G. (1988). *Protección penal de los derechos de autor y conexos*. Madrid: Civitas.

Guinarte Cabada, G. (1988). *La tutela penal de los derechos de propiedad industrial*. Madrid: Edersa.

Huerta Tocildo, S. (1981). "Los delitos patrimoniales en el proyecto de Código Penal de 1980". *Cuadernos de Política Criminal*.

Latorre, V. (1995). *Protección penal del derecho de autor*. València: Tirant lo Blanch.

Muñoz Conde, F. (1983). "La reforma de los delitos contra el patrimonio". *Documentación Jurídica* (monogràfic).

Segura García, M.J. (1995). *Derecho Penal y propiedad industrial*. Madrid: Civitas.

Terradillos Basoco, J. (1995). *Derecho Penal de la empresa*. Madrid: Trotta.

Zugaldia Espinar, J.M. (1988). *Delitos contra la propiedad y el patrimonio*. Madrid: Akal.